

ביאורים במאמרי רבינו

מאמרי חסידות
מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
מבוארים ומפורשים

מאמר ד"ה
והיה עקב תשמעון גו', ה'תשיכ"ז
י"ל בקונטרס כ"ף מנחם-אב ה'תשמ"ז

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

קובץ זה נדפס
לעילוי נשמת

הו"ח התמים

ר' יעקב

בן הרה"ח מאיר צבי ע"ה

סטמבלר

חסיד נאמן ומסור

לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

נלב"ע י"א ניסן ה'תש"ע

ת.נ.צ.ב.ה

קובץ זה נדפס ע"י ולזכות
הר"ר ירחמיאל מנחם מענדל

וזוגתו מרת רבקה פייגא

ילדיהם

חיה מושקא, אריה לייב שאול, יהודה
מאיר, שלום דובער, שניאור זלמן

גולדשמיד

להצלחה רבה ומופלגה

בטוב הנראה והנגלה

בכל אשר יפנו

בגשמיות וברוחניות

ולנחת רוח יהודי חסידותי

מתוך שמחה וטוב לב

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות

ר' מרדכי

וזוגתו מרת חיה מושקא שיחיו

בן שבת

ולזכות

ליאור בת מרדכי,

יהושע בן אברהם שיחיו

יזכו להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר

יפנו בגשמיות וברוחניות

ולזכות ר' דוד ציון בן יצחק

וזוגתו זהבה בת מרדכי שיחיו

לרפואה שלימה וקרובה

ולהצלחת בית הספר החדש 'מנחם

מענדל אקדמי'

סגל המורים והמורות וכל העוסקים

במלאכת הקודש

לעילוי נשמת

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ באמונה

הרה"ת ר' אפרים זלמן ב"ר גרשון ע"ה

סודקביץ

מקושר לכ"ק רבותינו נשיאינו זי"ע

זכה להיות ממקימי כפר חב"ד

הי' לעזר לנזקקים והציל רבים מאחיו

מאחורי מסך הברזל

פעל במסירות נפש והחזיק מהונו

לומדי תורה בישיבות תו"ת ובחדרים

בסמרקנד טשקנט ואה"ק

ראה דור ישרים מבורך

הולך בדרכי החסידות

מהם שלוחי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

נלב"ע ביום כ"ז טבת תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

פתח דבר

בשבח והודיה לה' יתברך, מוגש בזה לפני ציבור הלומדים מאמר נוסף בסדרת 'ביאורים במאמרי רבינו'.

מאמר זה נאמר על-ידי כ"ק אדמו"ר בהתוועדות שבת פרשת עקב, כ"ף מנחם-אב ה'תשכ"ז, ויצא-לאור מוגה בקונטרס כ"ף מנחם-אב ה'תשמ"ז.

בקונטרס זה נוספו למאמר קיצורים וסיכומים, ונתבארו הענינים והמושגים המובאים בו. הביאורים נלקטו ונכתבו על ידי הרה"ת ר' מנחם מענדל שיחי' אשכנזי, והסתייענו רבות בהסברים שהשמיע הרה"ח ר' יואל שיחי' כהן בהזדמנויות שונות.

*

תודתנו נתונה להרה"ת יואב שיחי' למברג על כתיבת הסיכומים ועריכת הביאורים. כמו כן אנו מודים להנהלת קה"ת על נתינת רשות מיוחדת להדפסת המאמרים.

*

מאמר מבואר זה, מצטרף למאמרים ושיחות שיצאו לאור על ידינו בשנים קודמות, ובייחוד לסט הספרים "ביאורים במאמרי רבינו", שני כרכים, המאגד שלושים ואחד מאמרים, מסודרים לפי מועדי השנה, ערוכים מחדש בצורה בהירה. את הספרים ניתן להשיג בקה"ת ובחנויות הספרים המובחרות.

לבקשת רבים, ניתן להוריד את הקונטרס, כמו גם הקונטרסים האחרים שנתבארו על ידנו, בכתובת: www.biurim.022.co.il.

*

כבר אמר דוד המלך, "שגיאות מי יבין" (תהלים יט, יג), ויתכן שנפלו אי-הבנות בעניינים המבוארים. על כן בקשתנו שטוחה בפני ציבור המעיינים לשלוח אלינו את הערותיהם ונתן קנן בבוא העת אי"ה.

יהי רצון מהשי"ת שהעיסוק בדא"ח בכלל ובתורת רבינו במיוחד, יורז את קיום הייעוד: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט).

כ"ף מנחם-אב ה'תשע"ח

כתובת למשלוח הערות: ת.ד. 485 כפר חב"ד. או: mm.ashkenazi@gmail.com

בס"ד*. שבת פרשת עקב, כ"ף מנחם-אב** [מאמר א'] ה'תשכ"ז

והי'ה עקב תשמעון גו' ושמתם ועשיתם אותם גו', וידוע הדיוק בזה¹, הרי קיום התורה ומצוות תלוי בבחירת האדם, והוה ל'יה למימר (והי'ה לו לומר) והי'ה אם תשמעון [כמו אם³ בחוקותי תלכו, והי'ה⁴ אם שמוע תשמעון], ולמה אומר והי'ה עקב תשמעון, דפירוש הלשון הוא שודאי תשמעון. ומבאר אדמו"ר הצמח צדק⁵ דעקב קאי על הזמן דעקבתא דמשיחא, וזהו והי'ה עקב תשמעון, תשמעון ודאי, דהבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין⁶.⁸ וממשיך בהמאמר⁷, דג' הלשונות, תשמעון ושמתם ועשיתם, הם מחשבה דיבור ומעשה. תשמעון הוא מחשבה, דעיקר השמיעה הוא במחשבה (והאוזן אינו אלא כלי שעל ידו נכנס הקול במחשבתו), ושמתם הוא דיבור, כי עיקר השמירה בפה כמו שנאמר⁸ ערוכה בכל ושמורה⁹, ועשיתם מעשה. ועל זה

(5) אוה"ת ריש פרשתנו. שם ע' תצא. שם ריש ע' תקד (בשם אור המאיר).

(6) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. ובאוה"ת שם ע' תצא: וכמו שהבטיח בפ' נצבים ושבת כו' – שהם הפסוקים שהובאו ברמב"ם שם.

(7) אוה"ת ריש פרשתנו. שם ע' תצא ואילך. וראה גם ד"ה והי'ה עקב תרע"ג בסופו (ע' שסד ואילך) ותרע"ד (פ' רצא – ע' תקפח ואילך).

(8) שמואל-ב כג, ה. וראה עירובין נד, רע"א.

(1) ריש פרשתנו (עקב ז, יב).

(2) ראה אוה"ת פרשתנו ד"ה זה ע' תצא. ד"ה זה תרע"ג ותרע"ד בתחלתן (המשך תער"ב ח"א ע' שנה. שם ע' תקפ). וראה גם אוה"ח עה"פ. ולהעיר גם מפירוש רש"י ריש פרשתנו 'והי'ה עקב תשמעון – אם המצות הקלות כו' תשמעון". וראה מפרשי רש"י שם.

(3) ר"פ בחוקותי (כו, יג).

(4) פרשתנו יא, יג.

ביאורים במאמרי רבינו

אמרה ליה: לא כך כתוב "ערוכה בכל ושמורה"? אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת. תנא תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש, לאחר ג' שנים שכח תלמודו.

ובחדא"ג מהרש"א שם: "ערוכה בכל דהיינו בכל רמ"ח אברים, שהדיבור בקול רם מביא הרגשה ותנועה לכל האברים". ובאוה"ת עמ' תעט: "ושמורה כו' כששונה משנה בפה, כי תורה שבעל פה קרינן לה. והטעם הוא לפי כשכח

א "סוף ישראל לעשות תשובה" אף שקיום התורה ומצוות תלוי בבחירת האדם, מכל מקום "אין שייך שבחירת האדם תעכב שלא תושלם חס ושלום הכוונה דדירה בתחתונים, ובבחירת האדם קובעת רק את מהירות השלמת הכוונה" (ו"ה באתי לגני תשל"א סעיף ה. וראה ד"ה ושבת' בשלום גו' תשל"ח ס"ב, לקו"ש ח"א עמ' 7 ובהערה 57).

ב "ערוכה בכל ושמורה" בעירובין (נג סע"ב) איתא: "ברוריה אשכחתי תלמידא דהוה קא גריס בלחשה, בטשה ביה,

(*) יצא לאור בקונטרס כ"ף מנחם-אב – תשמ"ז, "בסמיכות ליום כ"ף מנחם-אב, יום הסתלקות-הילולא של הרה"ג והרה"ח וכו' המקובל מוהר"ר לוי יצחק ז"ל שניאורסאהן, אביו של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א . . מוצש"ק כף מנחם, ה' תהא זו שנת משיח".

(**) מנהגי הק"ק בית א-ל יכב"ץ: ביום ך לחודש אב עושים התרת נדרים שהוא ארבעים יום קודם ר"ה (הובא בראש הס' דברי שלום להרא"ש מזרחי). – כנראה ע"ד ארבעים יום קודם יצירת הולד (סוטה ב, א).

ממשיך ואומרי' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע גו', ברית חסד ושבועה הם מחשבה דיבור ומעשה (כמבואר שם בארוכה), וע"י תשמעון ושמרתם ועשיתם, העבודה דמחשבה דיבור ומעשה של האדם, נמשכים לו המחשבה דיבור ומעשה שלמעלה, את הברית ואת החסד אשר נשבע.

אמנם⁹ ענין זה (שיומשך להאדם המחשבה דיבור ומעשה שלמעלה) אינו מספיק עדיין, שהרי גם לפני ירידת הנשמה למטה היתה בבחינה הכי עליונה שבזה, המחשבה שלמעלה, ישראל עלו במחשבה¹⁰, וירידת הנשמה למטה היא לצורך עליה, בכדי שע"י עבודתה למטה תתעלה למדרגה נעלית יותר מכמו שהיתה קודם הירידה, ועד בחינת ואתה¹¹ משמרה בקרבי (שלמעלה גם מבחינת טהורה היא)¹² 4. וזהו מה שנאמר ושמר גו' את הברית ואת החסד אשר נשבע גו', דע"י עקב תשמעון ושמרתם ועשיתם, העבודה דמחשבה דיבור ומעשה בהעקב דנשמה דקאי על הנשמה שבגוף¹³, ובפרט בעקבתא דמשיחא [הוספה בהירידה, ובמילא, גם בהעליה שע"י הירידה], שע"י הירידה בגוף ונפש הבהמית (ובפרט בגלות), העבודה דמחשבה דיבור ומעשה של הנשמה היא ברעותא דליבא ובאופן

ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ג.

(12) ראה בארוכה ד"ה שובה תרפ"ו (סה"מ תרפ"ו ע' לו ואילך). צעקו תרפ"ח (סה"מ תרפ"ח ע' קעד ואילך). ובכ"מ.

(13) לקו"ת דרושים לר"ה סב, ג. ובכ"מ.

(9) בהבא לקמן (הדיוק דושמר) ראה ד"ה והי' עקב תרע"ג בסופו. ולהעיר גם מאוה"ת שם ע' תצט.

(10) ב"ר פ"א, ד. וראה בארוכה אוה"ת שם (ע' תפ. שם ע' תצג) שהיא בחינת מחשבה עילאה.

(11) נוסח ברכות השחר (אלקי נשמה כו') מברכות ס,

ביאורים במאמרי רבינו

יכול ללבוש בגדי עשיר ולהיפך. כך לבושי הנפש, מייצגים תוכן שאינו קשור בהכרח לאדם. אדם יכול לעשות מעשים ולדבר דיבורים המנוגדים לשכלו ומידותיו, וכמו כן הוא יכול לחשוב מחשבות שאיננו מסכים עמם (כמו להעביר במחשבתו את הצירוף $2=5$). וראה עוד במילואים.

ואילו השכל והמידות הם ההבנה וההרגשה של האדם, אישיותו מתחברת ומזדהה איתם, לכן הם נחשבים למהות הנפש.

ובנמשל למעלה: השכל ומידות מסמלים את האור האלוקי המאיר באצילות, ומחשבה דיבור ומעשה מסמלים את האור האלוקי המאיר בעולמות בי"ע (בריא, יצירה ועשייה). "בראתה יצרתה נפחתה" הם כנגד ירידת הנשמה לעולמות בי"ע, ו"טהורה היא" – אצילות.

בדיבור, התורה משתמרת שלא יתפשט לחוץ, באמרו זה כשר וזה פסול, הרי נבדל ונפרש הרע מן הטוב על-ידי דיבור זה, מה-שאינ-כן במחשבה הרי עדיין יש השכלה להיות הטמא טהור והפסול כשר, אבל בדיבור נפסק הדין כו', וזהו השמירה בפה, שלא ינקו החיצונים יותר מן המדה הקצובה להם כו'".

ג "מחשבה דיבור ומעשה שלמעלה"

"בראתה יצרתה נפחתה" (המופיעים בנוסח ברכת אלוקי נשמה, שסיומה "ואתה משמרה בקרבי") הם כנגד ג' עולמות בי"ע (בריא, יצירה ועשייה).

המשל עליהם הוא ממחשבה דיבור ומעשה - לבושי הנפש. דכשם שלבושים גשמיים אינם משקפים בהכרח את מהות האדם, שהרי עני

דמסירות נפש (למעלה מהשתלשלות), על ידי זה יהיה ושמר גו' את הברית ואת החסד אשר נשבע גו' (ושמר דייקא), שהמחשבה דיבור ומעשה שלמעלה יהיה בהם הגילוי דואתה משמרה בקרבי, דבכללות הוא ענין¹² גילוי העצמות.

סיכום: "עקב תשמעון" – ודאי תשמעון, ומבואר שקאי על עקבתא דמשיחא ש"סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן". "תשמעון ושמרתם ועשיתם" – הם מחשבה דיבור ומעשה, ועי"ז נמשך לו ברית חסד ושבועה, שהם המחשבה דיבור ומעשה שלמעלה. ויתירה מזו, כיון שהעבודה ב"עקב" של הנשמה בעקבתא דמשיחא היא במסירות נפש, אזי במחשבה דיבור ומעשה דלמעלה ישנו גילוי העצמות.

(ב) והנה פירוש הנ"ל (דאדמו"ר הצמח צדק) בוהיה עקב תשמעון (שעקב הוא מלשון סוף וקאי על אחרית הימים)¹⁴ יש לקשר עם מאמר המדרש¹⁵ על הפסוק, אמר להם הקב"ה כו' שכרו (שכר המצוות) בעקב אני נותן לכם כו' (שנאמר) והיה עקב תשמעון. אלא שעל פי המדרש שאירי בשכר המצוות, הכוונה בעקב (אחרית הימים) היא להזמן שלאחרי ביאת המשיח, ולפי פשוט הענין שאירי בקיום המצוות (תשמעון גו' ושמרתם ועשיתם אותם), הכוונה בעקב (אחרית הימים) היא לסוף זמן הגלות, עקבתא דמשיחא. והקשר (התוכני) דשני הפירושים הוא¹⁶, כי שכר המצוות שיהיה בעקב (לעתיד לבוא) הוא שאז יהיה גילוי העצמות, כמבואר בתניא¹⁷. וכיון שגילוי זה הוא ע"י העבודה (דתורה ומצוות באופן) דמסירות נפש (כנ"ל), לכן, ע"י עקב תשמעון כפירוש הצמח צדק, העבודה בעקבתא דמשיחא, שאז המסירות נפש הוא ביותר¹⁸, ע"י זה יהיה הגילוי דלעתיד לבוא, בעקב אני נותן לכם.

סיכום: במדרש על הפסוק איתא, ששכר המצוות "בעקב (אחרית הימים) אני נותן לכם". והקשר של פירוש זה עם הפירוש האמור, שהרי השכר לעתיד לבוא הוא גילוי העצמות, שכנ"ל בא ע"י העבודה במסירות נפש בעקבתא דמשיחא.

(ג) ויובן זה בהקדים מה שכתוב בתניא¹⁹ דתכלית השלימות של ימות המשיח ותחיית המתים תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות, וכתב אאמו"ר בעל ההילולא בהערותיו על הגליון של ספר התניא שלו²⁰ (שמשך כמה שנים

16) ראה על דרך זה בלקו"ש ח"ט ע' 83.

17) פרק לו.

18) ראה ד"ה ונחה ה'תשכ"ה (לעיל ח"ג ע' קפט ואילך) סעיף ב ואילך. וש"נ.

19) רפ"ז.

20) נדפסו ב"לקוטי לוי יצחק – הערות לספר התניא" (קה"ת, תש"ל) ע' טו.

14) באו"ת ריש פרשתנו שעקב הו"ע עקביים (ועפ"ז, השיכות דעקב לעקבתא דמשיחא היא מפני שהנשמות דדורות אלו הם בחינת עקביים). אבל באוה"ת שם ע' תקד (ועל דרך זה שם ע' תצא) דעקב הוא לשון סוף וקאי על אחרית הימים. ועפ"ז יש לקשר זה עם מאמר המדרש, ככפנים.

15) דב"ר ריש פרשתנו (פ"ג, א). הובא באוה"ת שם ע' תקג. וראה גם דב"ר שם, ג (בסופה).

הי'ה בשבי'ה ובזמן האחרון נפדו (ספר התניא שלו עם עוד ספרים שלו) מהשבי'ה והגיעו לכאן) דענין ב' הלשונות, במעשינו ועבודתינו, יובן ממה שכתוב לקמן באגרת הקודש סימן י"ב ד"ה והי'ה מעשה הצדקה גו' עיין שם. ולאחרי זה ממשיך, דיש לומר, שמעשינו קאי על ימות המשיח ועבודתינו קאי על תחיית המתים²¹.

והנה כוונתו של בעל ההילולא במה שמציין לאגרת הקודש סימן י"ב ד"ה והי'ה מעשה הצדקה גו' היא לכאורה להמבואר באגרת הקודש שם²² ההפרש בין מעשה לעבודה, "כי שם מעשה נופל על דבר שכבר נעשה או שנעשה תמיד ממילא והוא דבר ההווה ורגיל תמיד כו', (מה שאין כן) לשון עבודה אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד טבע נפשו רק שמבטל טבעו ורצונו מפני רצון העליון ברוך הוא". דמזה מובן, שכן הוא גם הפירוש דב' הלשונות מעשינו ועבודתינו שבתניא כאן, דמעשינו קאי על קיום התורה ומצוות כפי הטבע וההרגל, ועבודתינו קאי על היגיעה בתורה ומצוות יותר מהטבע והרגילות. אבל, מזה שכותב דב' הלשונות (מעשינו ועבודתינו) יובן ממה שכתוב באגרת הקודש סימן י"ב, ומסיים (לאחרי שמציין לאגרת הקודש הנ"ל) "עיין שם", משמע דכוונתו במה שמציין לאגרת הקודש הנ"ל היא (נוסף על ההפרש שבין מעשה לעבודה סתם) גם להמבואר שם בענין מעשה הצדקה²³, דע"י העיון בזה ("עיין שם") יובן בעומק יותר החילוק שבין מעשינו לעבודתינו,

דהנה מבואר באגרת הקודש שם בענין מעשה הצדקה דזה "שישראל בטבעם הם רחמנים²⁴ וגומלי חסדים²⁵ (הוא) מפני היות נפשותיהם נמשכות

הי"ז. ובירושלמי קידושין פ"ד ה"א (לו, ריש ע"ב) "וגומלי חסדים מנין ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד". ועל דרך זה הוא בדב"ר פרשתנו פ"ג, ד (הובאו באוה"ת פרשתנו (כרך ה) ע' ב"כ, עיי"ש).

25) הושמט (וכן לקמן שם. וגם בח"א ספ"א) ביישנים – ואולי י"ל כי ביישנים נעשה ע"י התורה (ביצה כה, ב. נדרים כ, א). וראה בארוכה מכ' ב' שבט תש"ח גו' חשון תש"ט*.

21) וראה אגרות-קודש לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ח"א ע' קי דיש לומר בדרך אפשר דמעשה הצדקה ועבודת הצדקה זהו"ע ב' המדריגות דימות"מ ותתח"מ.

22) קיח, א ואילך.

23) ועפ"ז יומתק מה שמוסיף "המתחיל והי'ה מעשה הצדקה" – דלכאורה מיותר ויכול היה לכתוב רק אנה"ק סי"ב.

24) ראה יבמות עט, א. רמב"ם הל' איסור"ב פי"ט

ביאורים במאמרי רבינו

ד "מפני היות נפשותיהם נמשכות ממדותיו תברך" מדובר כאן על מדותי'ה של הנפש האלוקית, בשונה מהמידות טובות של הנפש הבהמית שבלקו"א פ"א, ששרשן הוא מקליפת נוגה, שיש בהן ישות ב'דקות'. אך המידות טובות של נפש האלוקית הן בתכלית הביטול, שעושה החסד ללא שום חשבונות, גם כאשר באופן אישי יפסיד מזה (בדומה לאהבה לאלוקות של הנפש האלוקית,

שרוצה להיכלל במקורו למרות שיתבטל שם ממציאותו, וע"ד אור האש הנמשך לשרשו מתחת גלגל הירח). ביטול כה גדול יתכן באדם רק משום שהשורש מאיר בו ומושך אותו לזה (וכפי שהוא באש שנרגש בה שרשה שתחת גלגל הירח). ועל דרך זה נרגש בחסד שבנשמה המידות דלמעלה ששם החסד גובר.

(* נדפסו בס' אגרות-קודש לכ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' רצג. ח"ג ע' ט ואילך.

ממדותיו יתברך אשר החסד גובר בהן על מדת הדין כו' שלכן נקראת הנשמה בת כהן²⁶ (כהן איש החסד²⁷). ומבאר שם, ד"ה הצדקה הנמשכת מבחינת זו נקראת בשם מעשה הצדקה כי שם מעשה נופל על דבר הווה ורגיל תמיד, (מפני ש) מדת החסד והרחמנות הוטבעה בנפשות כל בית ישראל מכבר מעת בריאותן²⁸ והשתלשלותן ממדותיו ית". והיינו, דהגם שטבע החסד שבו הוא (לא מצד נפשו הבהמית, אלא) מצד נפשו האלקית, מ"מ, הצדקה שעושה מפני טבע זה, נק' בשם מעשה הצדקה²⁹. ועבודת הצדקה היא שנתינת הצדקה שלו היא יותר גם מהטבע דנפשו האלקית. ומזה מובן, דהחילוק שבין מעשינו לעבודתנו (בכללות התורה ומצוות) הוא, דגם כשנפש הבהמית שלו מסתרת על הטבע דנפש האלקית, וצריך להתייגע להסיר את הכיסוי וההסתר דנפש הבהמית ולגלות הטבע דנפש האלקית, מ"מ הוא בכלל מעשינו, מכיון שהגיעה שלו היא רק לגלות הטבע דנפשו האלקית, ועבודתנו הוא שהגיעה שלו היא יותר גם מהטבע דנפשו האלקית.

סיכום: כתוב בתניא שתכלית הגילוי לעתיד לבוא תלוי במעשינו ועבודתנו עתה. ומבואר, ש"מעשינו" זהו כפי הטבע וההרגל, ו"עבודתנו" זה יותר מטבעו והרגלו. ובעומק יותר, "מעשינו" זהו כפי טבע הנפש האלקית, ועבודתנו זהו יותר גם מטבע הנפש האלקית.

מהלך המאמר: לאחר שביאר החילוק בין מעשה לעבודה – שהעבודה אינה רק יותר מרגילותו, אלא גם יותר מטבע נפשו האלוקית – ימשיך כעת לבאר מה חסר בטבע הנפש האלוקית (שהרי היא רוצה להיות דבוקה בה' תמיד). והיאך יתכן לעבוד יותר מטבע נפשו האלוקית.

ד) ויובן זה על פי המבואר במקום אחר³⁰, דבמעלת הבעלי תשובה על צדיקים גמורים, שני ענינים. א', שע"י התשובה מתגלה תוקף ההתקשרות של נשמתו עם הקב"ה, שגם ההבדלה שנעשה ע"י החטאים (עוונותיכם מבדילים³¹) הוא רק בהגילויים ולא בעצם הנשמה ה', שלכן, גם לאחר החטאים וכו', בשעתא

26) זח"ב צה, א.

27) תניא פ"נ. תו"א תצוה פב, א. וראה שמו"ר פ"ה, י. ת"י עה"פ ברכה לג, ח. ובכ"מ. – הובא באוה"ת ויצא קפ, ב ואילך.

28) כנראה הוא טה"ד וצ"ל "בריאנתן".

29) ויש לומר דבלשון אדה"ז "דבר שכבר נעשה או שנעשה תמיד ממילא" נרמז דב"מעשה" שני ענינים:

"דבר שכבר נעשה" – מצד הטבע ש"הוטבעה בנפשות כל בית ישראל מוכבר" היינו שכן הוא בשורש; "שנעשה תמיד ממילא" – שנעשה גם עכשיו כן, לפי שכ"ה גם מצד הטבע דנה"ב.

30) ד"ה ושבת בשלום דמוצאי ש"פ ויצא ה'תשל"ח (לעיל ח"ב ע' כח ואילך). לקו"ש חט"ו ע' 254 ואילך.

31) ישע"ה נט, ב. אגה"פ פ"ה.

ביאורים במאמרי רבינו

משום שהתקשרותו לאלוקות הינה על-ידי סיבה מסוימת. 'נשמה' עניינה הבנה באלוקות, 'רוח' – מידות, 'נפש' – עשייה. 'חיה' – בחינת ראייה או

ה' ההבדלה שנעשה ע"י החטאים הוא רק בהגילויים ולא בעצם הנשמה" כלומר, הגילויים הם מדריגות ששייך בהן פגם

חדא וברגעא חדא³², נעשה צדיק גמור³³. דעילוי זה שבבעלי תשובה לגבי צדיק הוא זה שבבעלי תשובה מתגלה תוקף ההתקשרות בהנשמה שישנו (בהעלם) גם בצדיק. וב', דע"י התשובה באופן שזדונות נהפכים לזכויות³⁴, מיתוסף בו עילוי חדש שאינו בצדיקים גם בהעלם, כידוע³⁵ שזכויות אלו נעלים יותר וזכויות צדיקים.

ועל דרך זה הוא גם בהעילוי דתשובה שנעשה בהנשמה ע"י ירידתה למטה, וכידוע³⁶ שהנשמות קודם ירידתם למטה הם בבחינת צדיקים גמורים והיתרון שנעשה בהם ע"י ירידתם בגוף הוא שנעשים בבחינת בעלי תשובה, שיש בזה דוגמת שני ענינים הנ"ל. א', דע"י שהגוף ונפש הבהמית מעלימים ומסתירים על אור הנשמה, על ידי זה מתעוררים זכחות הנעלמים שלה, ועד לכחות העצמיים

(34) ראה יומא פו, ב.

(35) ראה דרמ"צ קצא, א ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' לו. לקר"ש ח"י"ז ע' 186 ואילך.

(36) לקו"ת בלק עג, סע"א. ובכ"מ. ובלקו"ת שם, שזהו "התירוץ האמיתי" למה ירדה הנשמה לעוה"ז. וראה ד"ה מים רבים דמוצאי ש"פ נח ה'תשל"ח סעיף ד (לעיל ח"א ע' רמח).

(32) ראה זח"א קכט, סע"א ואילך. – ג' הלשונות "בשעתא חדא כימא חדא ברגע חדא" שבזהר שם נתבארו בלקוטי לוי"צ לזהר שם (ע' פא). וראה לקו"ש ח"כ ע' 86 ואילך.

(33) ראה קידושין מט, ב: המקדש את האשה "על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו". ובאור זרוע סי' קיב; לקו"ת ר"פ דברים (א, ב): על מנת שאני צדיק גמור. וראה תניא פ"א.

ביאורים במאמרי רבינו

בהתקשרות הנשמה (אלא) בודאי ישוב גם בפועל (ראה לקו"ש ח"א עמ' 7 ובהערה 57).

ו "נעלים יותר"

הביאור בזה – ראה לקמן סעיף ה.

ז "על ידי זה מתעוררים כחות הנעלמים" כהמשל הידוע מאמת המים הנחשמת ע"י אבנים, שבתחילה המים נעצרים ולאחר מכן פורצים במרוצה גדולה. כי (המים מצד החיות הפנימית שבהם, אינם סובלים שום מונע ומעכב, והמניעה והעכוב מעוררת בהם גילוי כח פנימי (שבתחילה, נכלה הכח שבהם בהמרוצה ועכשיו נשאר הכל בהם, שלכן מתפרצים הם במרוצה גדולה) (ומעין תש"ז ס"ה, ספר הערכים ח"א עמ' תצו). וכך על-ידי העלם והסתור הגוף ונפש הבהמית מתעוררים כחות נעלמים. אך עדיין יתכן שהגוף נשאר מנגד, כי העבודה היא רק להתגבר עליו. ואילו באופן הב' העבודה היא להפוך את הגוף.

רצון שלמעלה מטעם ודעת (היינו שהיא מציאות בפני עצמה נפרדת מאלוקות, אלא שהראייה מחברת ביניהן).

מה-שאינ-כן התקשרות עצמית היא שאלוקות היא 'עצם המהות' שלו. היינו שאלוקות זה 'הוא' ואינו צריך לשום סיבה שתחבר בינו לאלוקות. על דרך אדם החש ומכיר בקיום של עצמו, ואין הוא צריך כל הוכחה או אפילו לראות את עצמו כדי לדעת שהוא קיים.

[זו הסיבה, שעצם הנשמה נקראת בשם "יחידה", מלשון "יחוד", ללא כל תואר או ציור מסוים. כיון שהתקשרותה באלוקות אינה מושתתת על טעם, סיבה או 'ציור' כלשהם, אלא היא ואלוקות – הן חד].

ומכיון שהעצם הוא אחד עם אלוקות הרי שלא שייך לפגום בהתקשרות זו (ראה לקו"ש ח"ד שיחה ליוה"כ). יתירה מכך, מכיון שהעצם הוא חד עם אלוקות אזי (לא רק ששום דבר לא יכול לגרוע

שלמעלה גם מכחות הנעלמים³⁷ ח. וב', שע"י עבודת הנשמה למטה נעשה ענין חדש, הבירור והזיכוך דגוף ודנפש הבהמית וחלקו בעולם. דענין זה מכיון שהוא התחדשות (ולא גילוי ההעלם) הוא נעלה יותר מגילוי כחות הנעלמים דהנשמה כדלקמן [נוסף שע"י זה דוקא (בירור וזיכוך הגוף וכו') נשלמת הכוונה דירידת הנשמה למטה ודירה בתחתונים³⁸ ט]. ומכיון דגם עילוי זה (החידוש וזיכוך הגוף ודנפש הבהמית וחלקו בעולם) נעשה ע"י עבודת הנשמה, לכן, גם העלייה דהנשמה שע"י עבודתה למטה היא (לא רק שמתגלים כחות הפנימיים והעצמיים שלה, אלא) באופן דהתחדשות. וכמבואר בכמה מקומות³⁹ בענין היתרון דאהבת ה' שנפש האלוקית פועלת בנפש הבהמית על האהבה דנפש האלקית, שהאהבה דנפש האלוקית, היא בבחינת מציאות. דגם האהבה דהנשמה מה שהיא רוצה לידבק בשרשה ומקורה הגם שתהיה אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי⁴⁰ יא, מכל מקום, מכיון שרצון זה הוא מצד טבעה, הרי ע"י רצון זה אינה בטלה צורתה

(39) ד"ה תניא שבעה דברים כו' תרצ"ז (סה"מ קונטרסים ח"ב שצד, א). ד"ה לריח שמנין ה' תש"ו פ"ו (סה"מ תש"ו ע' 105).

(40) תניא רפ"ט.

(37) המשך יונתי תר"ם פ"ד. ד"ה ומעין מבית ה' ה' תש"ו פ"ד (סה"מ תש"ו ע' 64). ובכ"מ.

(38) תניא פל"ז (מח, ב).

ביאורים במאמרי רבינו

י "ומכיון דגם עילוי זה..."
כשם שלעיל דובר על הבעל תשובה עצמו, שיש לו את העילוי של הזדונונה הנהפכים לזכויות, כך גם כאן בענין הב' המקביל, צריך לבאר כיצד לנשמה יש עניין זה.

יא "דגם האהבה..."
כלומר, ישנה אהבה בבחינת "לאהבה את ה' אלוקין כי הוא חיין", האוהב מבין שאלוקות היא החיים האמיתיים ולכן הוא חפץ בה. אהבה זו אינה ביטול, אדרבה היא מיוסדת על חשבון שכלי ועל הרצון לחיות.

למעלה מזה היא האהבה של הנפש האלוקית, שהיא ע"ד טבע האש להימשך למעלה כדי להיכלל בשורשה, הגם שתהיה שם אין ואפס. וכמו מסירות נפש על קידוש ה' שאינה מצד חשבון כדי להתעלות במעלות הקדושה, אלא אדרבה הוא מרגיש שיהיה אין ואפס ולמרות זאת מוסר נפשו. וכך גם אהבה זו היא משיכה שלמעלה מטעם ודעת (טבע) לשורשה, מפני ששורשה נרגש בה (ראה ע"ד לקו"ש חל"ט עמ' 103 ועמ' 107 הערה 31). ובכל זאת, מבואר כאן שגם באהבה נעלית זו "אינה

ח "כחות הנעלמים .. כחות העצמיים"
למשל, כוח המעשה הגלוי הינו מדוד איזה משא ביכלתו לשאת, אך בשעת פחד כמו בשעת שריפה מתגלה כוח המעשה הנעלם, וביכלתו להגביה משא כבד פי ארבע או חמש מכפי שמורגל. למעלה מהם כוחות עצמיים, כגון כאשר בורח ממוות ודאי שהוא בכוח גדול מאוד, מפני שאז הוא התגלות כוח העצמי מה שישנו בכל אדם שרוצה לחיות. וכשיועד שבבריחה זו תלוי כל חיותו ממש מתגלה כוח ההילוך העצמי (ומעין תש"ו ס"ד).

ט "נעלה יותר .. נשלמת הכוונה"
שבודאי אין דבר חשוב מלהשלים הכוונה העליונה. אלא שכאן מדובר על מעלה ("נעלה יותר") עפ"י שכל שניתן להסבירה (מעלת החידוש על גילוי ההעלם, המבטאת את כח הבלי גבול כדלקמן), מה-שאין-כן הכוונה העליונה של דירה בתחתונים היא עניין של "נתאוה" (תאוה) ללא טעם (ומצד ה"נתאוה" התחתון צ"ל דווקא הנמוך ביותר שאינו מבטא כלום). (ראה ד"ה ציון במשפט תפדה תשמ"א ס"ה הערה 39).

העצמית. מה שאין כן האהבה דנפש הבהמית, מכיון שבטבעה היא נמשכת לענינים גשמיים, והאהבה לאלקות היא היפך טבעה⁴¹ יב, הרי ע"י האהבה לאלקות

אבל מ"מ אינו טוב, ואדרבה בטבעו הוא נמשך לענינים חומריים⁴¹.

41) ראה קונטרס העבודה פ"ג (ע' 32), דאין זה סותר למ"ש בכ"מ (לקו"ת חוקת נו, ד. ועוד) דכח המתאווה בעצם אינו רע – כי "זהו רק שאין בו ציור רע בעצם,

ביאורים במאמרי רבינו

כפי נטייתה (בדומה לעץ שכבר בשורשו טבעו לגדול עקום, אלא שיכול לבוא אדם וליישר אותו).

הכוח לפעול עליה אהבה למרות הנטייה הוא מהבלי גבול. ליתר ביאור, מזה שנטייתה לחומריות משמע שמהותה היא חומרית, ואם כן היא צריכה להיות מוכרחת בזה, ומדוע נקראת בשם נטייה בלבד, וכיצד בכלל ניתן להטותה לצד האחר? אלא הביאור יובן בהקדים דברי הרמב"ם בענין "זורו רשעים מרחם", שכבר ברחם אימם יש בהם רע, ועד שנקראים רשעים, ועם זאת יש להם בחירה חפשית, שכן יש להם רק נטייה לרע. ומבאר רבינו (לקו"ש יתרו ח"ו עמ' 113 הערה 49) שהסיבה לכך שהרע שבהם נקרא בשם נטייה בלבד היא בגלל הבחירה של האדם. דהיינו שהרע הוא רע גמור שלכן נקראים רשעים, אלא שבכוח הבחירה להתגבר אפילו על רע גמור (ומשום כך הרע 'מכונה' בשם נטייה). ולא כפי שלומדים בהשקפה פשוטה שהסיבה שיכול לבחור ולא מוכרח ברע, הוא מפני שהרע הוא רק באופן של נטייה. וכפי שהוא בנוגע לבחירה כך גם בנוגע למבואר במאמר זה, דמה שאומרים שבנפש הבהמית נקרא שיש רק נטייה הוא בגלל שבכוח הבלי גבול דאלוקות ניתן לפעול עליה שתאהב אלוקות כפי שיתבאר. וראה עוד במילואים לענין צורתה של נפש הבהמית.

יג "ענינים חומריים"

חומריות פחותה מגשמיות, רצון לגשמיות הוא למשל לאכול כדי להשביע את רעבון הגוף, אך רצון לחומריות הוא לתאוה ולהנאה מהדבר הגשמי. עם זאת מדובר על תאוות היתר ('שד משדין יהודאין') ולא על תאוה לעבירה, שכן נה"ב של יהודי מצד עצמה אין לה תאוה לעבירה.

בטלה צורתה העצמית של הנשמה, והיא עדיין בבחינת מציאות.

הביאור בזה: 'מציאות' הכוונה כאן היא לטבע של הביטול, אמנם כל סיבתו של טבע זה היא שורשו האלוקי, אך הטבע עצמו אינו אלא תכונה של נברא, שהינה כביכול זולת האלוקות. במילים אחרות, זה עניינה של הנפש האלוקית, להימשך אל שורשה, היא עושה את מה שנדרש מצד ענינה וכפי המתאים לתכונתה. ולכן, באם 'נשאל' את הנשמה האם דבר אחר שאין לו תכונות של נשמה, גם הוא צריך להימשך לשורשו, תשובתה תהיה שלילית. נמצא שסוף-סוף עבודתה באה מ'מציאותה' (ד"ה בהעלותך תשכ"ט הערה 60), ובדומה לאש שהמשיכה לשורשה הוא מפני שזהו טבע החומר שלה. וראה בביאור על הערת רבינו 43 שכן יהיה אפילו באדון ועבד.

ולקמן יבאר דרגה נעלית יותר בה אין אפילו טבע של ביטול.

יב "היפך טבעה"

בתניא כתוב (פ"י) שצדיק גמור הופך את נפשו הבהמית "על-ידי הסרת הבגדים הצואים". דהיינו שיש את נפש הבהמית עצמה ויש את בגדיה. מהותה של נפש הבהמית היא הכוח להתאוות, שהוא כוח פשוט. צורתה (בגדיה) היינו תאוות בפועל לענייני עולם הזה וחומריות. והו"מ"ש בלקו"ת בנוגע לאפר שנשאר משריפת הפרה אדומה, הצורה נשרפה ועצם החומר מטהר.

ברם, אם מהותה היא חומר פשוט למה האהבה לה' הינה היפך טבעה? על כך מבאר רבינו בהערה 41, שעם זאת כבר בעצם בריאתה נטייתה היא ליהנות מחומריות, וללא התגברות היתה פועלת

(שנתחדש בה ע"י העבודה דנפש האלוקית) י', נפסד צורתה ובטלה לגמרי, ביטול המציאות. וזה פועל גם ביטול הצורה דנפש האלוקית⁴², שהאהבה שלה תהיה בבחינת ביטול⁴³, לא מצד הטבע ומציאות דהאוב (נשמה), כי אם, אהבה מצד הנאהב י' (אלקות) יי'. ועל דרך זה הוא בהבירור והזיכרון דחלקו בעולם, דכיון שזה

גם בהעבודות שענינם הוא ביטול (כמו יראה, קבלת עול וכיו"ב) – דמכיון שהביטול דהנשמה הוא מצד טבעה, הרי גם הביטול הוא "מציאות". וע"י שנפש האלוקית פועלת ביטול בנפש הטבעית, שביטול דנפש הטבעית אין בה עירוב של "מציאות" – גם הביטול בהנשמה היא לא מצד הטבע שלה אלא ביטול אמיתי שמצד אלקות. ולהעיר מד"ה והיה עקב תרע"ג פקע"ח (המשך תער"ב ח"א ע' שסג) שדוקא בירידת הנשמה למטה, הביטול שלה הוא בבחינת הנחת עצמותו שהכונה בזה היא לביטול מצד אלקות ¹⁰.

42) והר"ע הרקבון שעי"ז נעשה הצמיחה 10 – ד"ה צאינה וראינה תר"ן (סה"מ תר"ן ע' שסה). ד"ה הנ"ל תרצ"ז (שצד, ב). ובד"ה צאינה וראינה שם (ע' שסז), דענין הצמיחה הוא גילוי תענוג הבלתי מורגש. וראה לקמן סעיף ז.

43) בהמאמרים שבערה 39 מבואר בענין האהבה שעל-ידי פעולתה בנפש הבהמית, אהבה של הנפש האלקית היא בביטול (אלא שלגבי אהבה היה ניתן לטעות ולפרש שה'מציאות' היא מפני ש"יש מי שאוהב", שהיא תנועה של מציאות ולא ביטול). אבל מוכן, שכ"ה

ביאורים במאמרי רבינו

"חידוש", "התחדשות הוא נעלה יותר", כאן כתב ביטול, וממשיך עם "אהבה מצד הנאהב". אלא כל הפרטים שייכים זה לזה.

ביאור העניין: גילוי ההעלם הוא ע"ד עשיית כלי מחתיכת כסף, שבחתיכה מצד עצמה ישנה הכשרה והיתכנות להיות בצורת כלי. התחדשות הינה דבר שאין לו אפשרות והכשרה להיות. למשל זריקת אבן, שכן באבן מצד עצמה אין אפשרות תעופה, והחידוש בא מצד הכוח, מפני שאינו מוגדר ומוגבל בגדרי האבן. וזהו הביטול – אי התחשבות בגדרי הדבר.

בעולם הזה אין התחדשות (וביטול) אמיתית. שכן העולם כולו הינו 'מורכב' משני צדדים – עליון ותחתון, והתחתון צריך להיות מוכשר ומוכן לקבל את העליון. לדוגמה אהבת דבר טוב תלויה לא רק במעלת הנאהב אלא גם באופי האוהב, שכן יש אדם שמאכל מתוק ערב לו, ויש שאוהב דוקא מאכל חמוץ. וכן הוא גם באהבת ה', שאהבתו תלויה בכך, שטבעה של נפש האלוקית להימשך לה' ולהתבטל. וכן הוא בדוגמא דלעיל מזריקת אבן, שהתעופה מורכבת גם מהאבן, מגשמיית האבן, כי להיותה גשמיית היא נזרקת מהכוח. אפילו בעלות של אדון על עבד ושליטה של מלך על נתיניו מורכבת גם מהתחתון – העבד הוא קניין כספו של האדון, והאזרח הוא נתין מדינת המלך,

יד 'האהבה לאלקות .. על-ידי העבודה דנפש האלוקית'

למרות שהפעולה על נפש הבהמית לאהוב את ה' הינה בכוח הבלי גבול (כדלקמן), יש צורך בהסבר שכלי, שנפש האלוקית תשכנע את הנפש הבהמית שאלוקות הוא טוב, כי גדר אהבה הוא שמורגש טוב הדבר, כמו שגדר יראה להרגיש הרע שבדבר. אלא שכוח הבלי גבול גורם שלמרות נטייתה הטבעית של הנפש הבהמית, ההסברים הללו יתקבלו אצלה.

טו "הרקבון"

כדי שתהיה צמיחה מוכרח להיות קודם רקבון הגרעין, וכך הביטול מצד הנאהב הוא הרקבון שיוביל לגילוי דלעתיד לבוא.

טז סוף סוף ברור, שכאשר מניחים זה לצד זה את הקבלת-עול מצד טבע הנפש האלוקית ואהבה של הנפש הבהמית נגד טבעה, הנה מבחינת הציור בפועל נפש האלוקית בטלה יותר. ורק בהיגיון והבנת העניין הפנימי שבזה, דהיינו איך נהייתה אהבה זו בנפש הבהמית, נפש הבהמית בטלה יותר.

יז "אהבה מצד הנאהב (אלקות)" לעיל כתב שהפעולה בנפש הבהמית היא

ביאורים במאמרי רבינו

הקב"ה, "נפסד צורתה ובטלה לגמרי". וראה עוד במילואים 2.

על-דרך הצחות, מספרים שפעם אורח גרמני התבטא שלא יתכן שיש אנשים בשמים, כי אם כך הקיסר וילהלם היה מלך גם בשמים...

בהדרן על הש"ס (הדרן ה'משולש' נדפס בתורת מנחם הדונים סעיף 1 עמ' תיש-תכ) מובאת דוגמה לפעולה שבאה מצד העליון בלבד, מפסק בית דין לעבר את השנה, הפועל בגשמיות שיהיו "בתוליה חוזרין", למרות שדבר גשמי לא יכול 'להתפעל' ולקבל שינוי מדבר רוחני (סברא שכלית, או פסק בית דין), ומכל-שכן מעניין אלוהי.

ברם, בנודן דידן בנוגע לנפש הבהמית, מדובר בדרגה גבוהה יותר מפעולת הפסק דין, שכן כוחו של הפסק הוא רק שמתפשט בלי גבול וחודר גם למציאות הגשמית, אך הוא אינו הופך אותה (והיא נותרת מציאות גשמית כמקודם). ועל דרך אור השמש שהוא מתפשט ופועל בכל חלל העולם, אך עם זאת הוא אינו הופך את החלל להיות אור. ואילו כאשר נפש הבהמית אהבת את ה' זהו עניין של אתהפכא (ראה גם בד"ה ציון במשפט תפדה תשמ"א סעיף ה).

ועל דרך זה הוא לעניין "שאחדותו יתברך אין לה כל הגבלה, עד שגם המציאות דעולם מיוחד עמו יתברך" "וענייני העולם יהיו כלים לאלוקות", שגם בזה מדובר על אתהפכא. שכן 'אחד' (למרות שנבראה מציאות – עולם) פירושו שהזולת הינו גם הוא. וראה במילואים 3, 4.

יח "זוה פועל גם ביטול הצורה דנפש האלוקית..."

בהמשך למשל (המובא בביאור ז מו"ה ומעין תש"ו) מהאבנים והעפר הסותמים את מרוצת מי הנהר, עד שהמים פותחים את הסתימה ומתפרצים במרוצה גדולה יותר, ממשיך שם "לא זו בלבד שפותחים את הסתימה אלא עוד זאת שבמרוצתם לוקחים אתם גם את האבנים והעפר .. דתמורת זה שהיו מעכבים את מרוצת המים הנה הם עצמם נגררים עם זרם שטף המים, ומרוצה זו של הסותמים הרצים עם המים הנה מוסיפה כוח ועוז

שכן אפילו עבד הבטל לגמרי לאדון, ונתין שדברי המלך אצלו הם קודש קדשים, הרי הם מסכימים שמי שאינו רכוש האדון ואינו נתין מדינת המלך אינו צריך לקיים רצון האדון והמלך (ד"ה בהעלותך תשכ"ט הערה 60). היינו שהעבד והנתין עצמם מודים שביטולם אינו רק מצד האדון והמלך אלא גם מצד ציור הביטול שלהם עצמם (גם מלך בכיפה שמוקל על העולם כולו, הרי הוא רק מלך בפועל, אך באם הקב"ה יברא מדינה חדשה, אנשיה לא יהיו בטלים אלו).

ואם כן נמצא, שבנבראים אין התחדשות אמיתית, כי סוף כל סוף החידוש נפעל על-ידי שלתחתון מצד עצמו יש שייכות לזה. ואפילו ביטולו מורכב ממצאותו.

אך הקב"ה 'מחויב המציאות', מעלותיו הינן עצמיות ולא מורכבות [משל למחויב המציאות בעולמנו: תרגיל חיבור מתמטי, שהתוצאה אינה בגלל שפלוני הבין כך ונפשו נוטה לכך, אלא זו המציאות בעצם, ולכן היא יכולה להתקבל בהבנה בקרב בעלי דיעות שונות (כמובן שאין זה משל מכוון, שכן את החיבור המתמטי עצמו ברא הקב"ה, וסוף סוף הוא קשור עם העובדה והמציאות, שכן הימצאותו היא משום ש'כך היא המציאות')]. וכך דרגת מחויב המציאות היא 'טוב ונאהב בעצם', היא אינה בנויה ומיוסדת על כך שהתחתון באופיו מתאים לאהבו, וממילא אין הגבלה מי יכול לאהבו. וכמו כן הוא 'אחד' (אין עוד מלבדו) בעצם' (בדרגת מחויב המציאות, אחדותו אינה מפני סיבה המורכבת ממצב התחתון, אפילו לא מזה שהתחתון מתהווה בכל רגע מחדש), וממילא אין הגבלה איזה מקום יהיה כלי לזה.

הביטוי לכך הוא, שגם דבר אשר מצידו אין לו שייכות לאלוקות, כמו העולם ונפש הבהמית, יאהב ויתבטל, וכך הוא ישאר גם לאחר העבודה, למרות שמעצמו הוא אמור להיות חומרי ומציאות. אם כן זו התחדשות מוחלטת, שכן לנפש הבהמית אין שום שייכות לאהבת ה' ולביטול. וראה עוד במילואים 1. וכמו-כן הביטול הוא מוחלט, במצב כזה אפילו תכונת הביטול איננה, שכן אין לו ציור אישי של ביטול אלא יש רק את השליטה של

פועל שעניני העולם יהיו כלים לאלקות, הוא ענין של התחדשות, היפך הטבע דעולם מלשון העולם והסתרה⁴⁴, הרי ענין זה (שהעולם נעשה כלי לאלקות) הוא לא מצד העולם כי אם מצד האלקות, מצד זה שאחדותו יתברך אין לה כל הגבלה, עד שגם המציאות דעולם מיוחד עמו יתברך⁴⁵, ועלידי זה נעשה גם בהאדם (שפעל הברור וזיכוך דחלקו בעולם) שעבודתו את קונו תהיה בתכלית הביטול, לא רק כמצד מציאותו של האדם אלא מצד האלקות⁴⁶.

סיכום: מעלת בעלי תשובה על צדיקים היא בשניים: א. מתגלה תוקף ההתקשרות של הנשמה עם הקב"ה. ב. ע"י הפיכת הוודונות לזכויות מיתוסף בהם עילוי חדש.

וכן הוא בעילוי הנשמה ע"י ירידתה למטה: א. בהתלבשותה בגוף ובנפש הבהמית מתעוררים בה הכוחות הנעלמים והעצמיים. ב. ע"י בירור העולם נפעלת בו התחדשות שנעשה כלי לאלקות, וכיון שהוא היפך טבעו, אין זה אלא מצד האלקות. ועל ידי זה נפעל בעבודת האדם תכלית הביטול, לא רק מצד מציאותו אלא מצד האלקות.

47) ראה ב"ב יו"ד, ב דהרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן. וראה דרמ"צ קפו, סע"א. אוה"ת אחרי (כרך ב) ע' תקמט. דרושים ליוהכ"פ (דברים כרך ה) ע' ב'קלז-ח. וברד"ה וידבר גו' פינחס תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' רנב) ותרג"ב (סה"מ תרג"ב ע' סט). וראה גם אוה"ת דרושים ליוהכ"פ שם (ע' ב'קלח): מסירות נפש הוא גבוה יותר מכל התומ"צ .. שהמגיד הכטיח להב"י שיזכה למסירות נפש על

44) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

45) וע"ד המעלה דאחד לגבי יחיד יט – ראה תר"א ר"פ וארא. אמרי בינה שער הק"ש פ"ח. ובכ"מ.

46) ונוסף על היתרון שבוה בענין הביטול – גם העבודה גופא היא באופן נעלה יותר כ"א. דמכיון שהיא מצד האלקות – אינה מוגבלת כל כך בהגבלות דטבע האדם, גם לא בהגבלות דטבע הנשמה. דזהו"ע "עבודתינו" – יגיעה ביותר גם מטבע הנשמה (כנ"ל).

ביאורים במאמרי רבינו

אך עדיין צריך עיון, איך מלכתחילה נפש האלוקית יכולה לתת לנפש הבהמית דבר (בלי גבול) שהיא הפכית ממנו – בענין זה ראה ד"ה ויאמר לו יהונתן תשכ"ח ס"ז ואילך ובקובץ פלפול התלמידים ג' ע' מב ואילך.

יט "אחד לגבי יחיד"

"יחיד" מראה על אחדות מוחלטת שאין עוד מלבדו, כי פירוש יחיד הוא שאין שני לו. מה- שאין-כן מילת 'אחד' משמשת גם כשאחריו באים שנים, שלושה וכו' (וכמו שלגבי יצחק נאמר "את יחידך" לפי שהיה יחיד לאימו. ואילו גבי ראובן נאמר "אחד", לפי שהיו עוד אחד עשר שבטים מלבדו).

וכך בנוגע ליחודו יתברך: "יחיד" הוא דרגה אלוקית שלגביה אין שום מציאות כלל, וכאילו

במרץ מרוצת המים". כך ע"י פעולתה על נפש הבהמית, מתגלה ענין זה לנפש האלוקית.

כלומר, אף שבשונה מהנפש הבהמית הנפש האלוקית אוהבת את ה' בטבעה, מכל מקום בזה גופא שהיא פועלת על נה"ב, הרי היא מגלה שצריך לאהוב את הקב"ה גם כאשר זה אינו הגדר של הדבר.

בסגנון אחר: ע"י שהנפש האלקית פועלת את אהבת הנה"ב, היא עושה חשבון בעצמה שגם לו יצויר שלא היה לה טבע לאהוב, גם אז היתה אוהבת. ועל דרך המבואר (ד"ה מרגלא בפומיה דרבא תש"מ הערה 28), שגם אצל צדיק יכולה להיות המעלה של קבלת עול, אף-על-פי שכל רצונו הוא באלוקות ואין לו רצונות זרים כלל, שכן המעלה של קבלת עול היא בביטול, וזה יכול להיות גם אצל צדיק, על-ידי שיחשוב שלו יצויר שלא היה לו רצון, בכל זאת היה מקיים תורה ומצוות.

(ה) **ועל** פי הנ"ל יש לבאר גם גודל העילוי של אלו שזכו למסירות נפש בפועל ממש על קידוש השם⁴⁷ [ולהעיר מהמפורסם "ברבים" שאאמור בעל ההילולא נאסר והוגלה לעיירה נדחת במדינה רחוקה עבור עבודתו בהחזקת והפצת היהדות וסבל שם (בהמאסר ולאחר כך בהיותו בגלות)⁴⁸ יסורים ועינויים קשים וכו' וכו', ועד שיסורים ועינויים אלו גרמו (על פי טבע) שנפטר לפני זמנו], דלכאורה צריך עיון, הרי ענין המסירות נפש הוא דבר טבעי אצל כל אחד מישראל שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד ומוכן למסור נפשו על זה וסובלים עינויים כו'⁴⁹ (וזה שלא הי' להם מסירות נפש בפועל, הוא מפני שלא הוצרכו לזה), ומהו גודל העילוי כל כך כב דאלו שהי' להם מסירות נפש בפועל. וביותר צריך עיון מה שאמר רבי עקיבא⁵⁰ כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה⁵¹ בכל נפשך כו' מתי יבוא לידי ואקיימנו, דלכאורה, זה גופא שכל ימיו השתוקק בפועל לקיים פסוק זה, הרי

התניא ע' III-IV.

(49) תניא פ"ח.

(50) ברכות סא, ב.

(51) ואתחנן ו, ה.

קדה"ש – "כי בחינה זו יקר מכל התורה שלמד הב"י בכל שנותיו" כולל חיבור השריע שעל-פיו הולכים כל עם ישראל, שבאם היה מוסר נפשו לא היה זוכה לזה. אלא שלבסוף מפני סיבה לא זכה למסור נפשו.

(48) ראה רשימתו – נדפסה בריש לקוטי לוי"צ על

ביאורים במאמרי רבינו

לביטול מובן, אך איך תתכן תוספת על העבודה של הנפש האלוקית, הרי היא רוצה בזה בלי גבול? וזה מטרתו לבאר בהערה שגם הנשמה היא נברא ויש לה הגבלה. ואילו כאשר העבודה היא מצד אלוקות אזי במידה מסוימת אין בה הגבלה.

בדרך הצחות ניתן להביא את המשל שסיפר רבינו בשם אדמו"ר הרי"צ, שברכת נוסעים יש שלוש מחלקות, במחלקה הפשוטה נוסעים האנשים הפשוטים, במחלקה השנייה נוסעים האנשים הבינוניים, ובמחלקה הראשונה נוסעים העשירים הגדולים וכן העניים הגדולים, משום שהעניים הגדולים אין להם די הצורך לנסיעה אפילו במחלקה הפשוטה, ועל כן נסיעתם היא לא 'על חשבונם' אלא 'על חשבון' העשירים, וכאשר הנסיעה היא 'על חשבון' העשירים ניתן לנסוע גם במחלקה ראשונה.

כב "גודל העילוי כל-כך"

נכון שיש עילוי של 'בפועל' על 'בכוון', אך הוא לא מצדיק את ה"כל-כך".

שהעולם כלל לא נברא, וזהו יחודו יתברך כפי שהוא "מצד אור אין סוף" (ראה ספר הערכים חלק ח ערך אחד – אותיותיו, מילואים להערה 55). וישנה מדרגה אלוקית נמוכה יותר שנקראת בשם אחד, שלגביה ישנה מציאות העולם, אלא שהוא בטל.

למרות שהאחדות של יחיד נעלית יותר, מ"מ יש מעלה באחדות דאחד, שכן היא כוללת גם את העולם (ראה שם עמ' קצה – רה).

כ "לא רק"

בנוגע לבידור העולם מוסיף את המילה "רק", "לא רק מצד מציאותו של האדם אלא מצד אלוקות", ואילו לעיל גבי אהבה כתב "לא מצד מציאותו של האדם אלא מצד אלוקות", וצריך עיון הסיבה לכך.

כא "העבודה גופא היא נעלית יותר"

בסוס"ג התבאר שהגיעה בתורה ומצוות תהיה אפילו למעלה מטבע נפש האלוקית. אם כן לא מדובר רק על ביטול אלא על תוספת עבודה בתורה ומצוות. ולכאורה מילא בנוגע

זה גילוי כח המסירות נפש שלו שהאיר אצלו, ומה חסר כל כך בענין המסירות נפש שלו (כל זמן שזה לא בא לידי פועל, מצד סיבה שאינה תלויה בו) עד שהצטער על זה. ויש לומר הביאור בזה⁵², דזה מה שכל אחד מישראל מוכן למסור נפשו שלא לכפור חס ושלום הוא מצד הנשמה, וגם כשמעורר את כח המסירות נפש שלו בגילוי (שאם יצטרך לזה חס ושלום, ימסור את נפשו בפועל), הוא שכח המסירות נפש דהנשמה בא בגילוי. והמסירות נפש דהנשמה הוא מצד הטבע שלה, ואין בזה חידוש. מה שאין כן במסירות נפש בפועל ממש נתחדש ענין שלא היה מקודם. דנוסף שזה בא ע"י ההעלם וההסתרה וההתנגדות של אלו המכריחים אותו לכפור חס ושלום, וע"י שמוסר נפשו ומסכים לסבול מהם הוא מוציא את הניצוצות שבהם כג' ומעלה אותם לקדושה⁵³, דענין זה (העלאת הניצוצות שנפלו למטה כל כך) הוא חידוש⁵⁴ כד', הנה החידוש במסירות נפש בפועל הוא גם בנוגע להאדם שעומד במסירות נפש, כי כשמסור נפשו בפועל ממש, אזי, המסירות נפש היא (גם) בנפש הטבעית כה'. דלא רק שאין מניעה מצדה למסירות נפש אלא

(53) דרמ"צ קצב, א. וראה גם שם קפו, ב.

(54) ראה דרמ"צ שם (קפו, סע"א. קצא, ב) שיש בזה אותו העילוי דהפיכת ודונות לזכיות שבתשובה.

(52) בשערי אורה סא, סע"א ואילך, צ, ב משמע שזהו מצד העילוי ד"בפועל" על "בכח". אבל בשערי אורה ח, סע"א ואילך (וראה שם ט, א) שהמעלה דמסירות נפש בפועל היא לפי שהיא גם בהגוף. וראה גם סד"ה הנ"ל תרכ"ט (ע' רנז) ותנ"ב (ע' עה ואילך).

ביאורים במאמרי רבינו

כג' "הניצוצות בהם"

"ידוע שאי אפשר להיות חיות וקיום לשום דבר כי אם מהקדושה האלוקית, אם כן גם בג' קליפות אלו יש ניצוצים דקדושה מרפ"ח שנפלו, רק שנבלעו כל-כך עד שאין להם דרך בירור כמו קליפת נגה" (דרמ"צ קצא, א).

כד' "העלאת הניצוצות שנפלו למטה כל-כך הוא חידוש"

"שגם הן נקראות בשם "זדונות", כי הניצוץ "מתרחק ונחשך כ"כ עד שהוא כמו רע", ע"ד הענין דחתיכה נעשית נבלה" (לקו"ש ויקרא-פורים ח"ז עמ' 20 הערה 22, מהמשך תער"ב ח"ב פשע"ד).

בהיתר כנגד כל החתיכה (ולא רק כנגד האיסור הבלוע בה). ועל דרך זה הם ניצוצות הקדושה שבזדונות, ש'נחשכים' גם הם ונחשבים לזדונות (ראה שו"ע יו"ד סי' צב ס"ד).

אך לאידך, יש ללמוד מדין חתיכה שניתן לתקן הניצוצות: דין זה נאמר כל עוד האיסור וההיתר מעורבים. אך לו יצויר שיעליחו להפריד האיסור מחתיכת ההיתר, יחזור ההיתר להיות מותר באכילה (ראה ש"ך יו"ד סי' קה ס"ק יז). ועל דרך זה הניצוצות אסורים כל זמן שהם בתוך הזדונות ולא כאשר הם הופרדו ונתבררו.

כה' "גם בנפש הטבעית"

מה-שאיין-כן כשמעורר את כוח המסירות נפש רק באופן תיאורטי, אין הדבר מורגש בנפש הטבעית, כי היא יצור מציאותי, ומורגש אצלה רק כשנוגע לפועל.

[אך אין זה משום שהגוף נהרג בפועל, כי

"חתיכה נעשית נבלה" הוא דין בנפילת איסור לתוך חתיכת מאכל היתר, כאשר אין בחתיכת ההיתר כמות מספקת כדי לבטל את האיסור, ואזי הופכת כל החתיכה (גם חלק ההיתר שבה) לאיסור ("חתיכה עצמה נעשית נבלה"). ובאם תיפול חתיכה זו לתוך מאכל היתר אחר, יצטרכו לשער

שהיא רוצה למסור נפשה בפועל ממש⁵⁵ כו. ומכיון שנפש הטבעית (מצד עצמה) רוצה לחיות, הרי המסירות נפש שנפעל בה (ע"י נפש האלקית) הוא התחדשות והיפך טבעה. וזהו גודל העילוי שבמסירות נפש בפועל ממש דוקא, דהמסירות נפש שמצד הנשמה, מכיון שהיא מצד טבעה, הרי זה בחינת מציאות, מה שאין כן המסירות נפש בפועל ממש, מכיון שהיא היפך הטבע דנפש הטבעית, הרי ע"י המסירות נפש שלה היא מתבטלת מציאותה, וע"י זה נעשה עליה גם בנפש האלקית (שפעלה המסירות נפש בנפש הטבעית), שגם המסירות נפש שלה היא בבחינת ביטול.

סיכום: מעלת מסירות נפש בפועל ממש דוקא, שאזי היא גם מצד הנפש הטבעית, שזהו התחדשות והיפך טבעה, וע"י זה נפעל ביטול גם בנפש האלוקית.

(ו) **ויש** לומר שעל-דרך-זה הוא גם כביכול בהירידה דצמצום הראשון (תחילת הירידה שבכללות ההשתלשלות), שכוונת הצמצום הוא בשביל הגילוי [ומזה נשתלשל כן בכל הירידות שהם לצורך עליה], שיש בזה דוגמת שני ענינים הנ"ל⁵⁶. א', שע"י הצמצום נתחדש שהגילוי דאור אין סוף יהיה גם בעולמות. דקודם הצמצום, כשהיה אור אין סוף ממלא מקום החלל, לא היה מקום (אפשר)

55) קונטרס העבודה פ"ו (ע' 32). ושם, ד"כשבא לידי מסירות נפש בפועל ממש על קדו"ש ומאיוה סיבה מהש"ת ניצל מזה הנה בלי שום ספק וספק ספיקא שנשתנה נפשו הטבעית ונתהפך מן הקצה אל

הקצה שנעשה אדם אחר ממש" כו.

56) בהבא לקמן ראה המשך תרס"ו ע' ד. שם ע' תקט. שם ע' תקד-ה. וראה גם סה"מ תרפ"ז ע' קנח ואילך.

ביאורים במאמרי רבינו

זה נכון גם כאשר ניצול לבסוף (ראה בהע' 55). ומה שמבואר במקו"א המעלה של מסירות נפש כשנהרג בפועל ממש, הוא עניין אחר].

ליתר ביאור, בהקדים שבסעיף זה כותב נפש 'הטבעית' בשונה מסעיף הקודם שכתב נפש 'הבהמית'. ואולי הוא משום שנפש הטבעית שייכת דוקא לענייני פועל. שכל של נפש הטבעית מתעניין בטבע שבכל דבר, מה הוא ואיך הוא, למה הוא יכול להועיל ולמה להזיק, אך אינו מתעניין איך הדבר נוצר. וכן שכל דנפש הטבעית עוסק בתחום גשמי "בקיאים בישובו של עולם .. מלא קנה זה לזיתים וכו'" (סה"מ ש"ת עמ' 94). ולכן מסירות נפש תיאורטית, אינה מורגשת בה.

כו "שהיא רוצה"
בקונטרס העבודה (עמ' 32-33) מבאר שפעולה זו על נה"ב היא לפי שהמסירות נפש באה מעצם הנשמה. והעצם נמצא בכל חלקיו (ואלה המשפטים עת"ד בסופו), ופועל בכל מקום (לביאור ענין זה ראה ד"ה פדה בשלום תשכ"ב ס"ו ואילך, ד"ה זה תשכ"ז ס"ב, ד"ה ואתה תצוה תשמ"א ס"ה ובביאורינו שם).

כז ואין זה סותר למבואר בכמה מקומות (ראה בד"ה בלילה ההוא תשכ"ה הערה 49 ועוד) שקל שבקלים המוסר נפשו הנה גם בשעת המסירות נפש הוא נשאר קל שבקלים, ויתכן שבאותה שעה לא יזהר באיזו מצוה, שכן מבואר (שם) שמה שכתוב בקונטרס העבודה שם, הוא רק בנוגע לעניינים כלליים של יהדות, ולא בנוגע לעניינים פרטיים.

להיות מציאות העולמות⁵⁷, ובמילא לא הי'ה הגילוי בעולמות, וע"י הצמצום נתחדש שהגילוי דאור אין סוף יהי'ה בעולמות. דהחידוש שבענין זה הוא רק לגבי העולמות, ולא לגבי האור, שהרי בהמדריגות שלפני הצמצום הי'ה אור זה גם מקודם בגילוי כח. וב', שע"י עבודת הביורורים יהי'ה גילוי אור חדש שלא האיר קודם הצמצום, ועד שגילוי זה הוא למעלה לא רק מהתפשטות האור, שבבחינת גילוי, אלא גם מעצם האור, ועד גילוי דהעלם העצמי כט.

סיכום: גם בכוונת הירידה של הצמצום הראשון שני ענינים: א. לפעול גילוי אור אין סוף בעולמות. ב. לפעול גילוי חדש דהעלם העצמי שלא היה קודם הצמצום.

ז) והנה ידוע דשני ענינים אלו, הגילוי דאור אין סוף שהאיר גם קודם הצמצום, והגילוי דהעלם העצמי, יהיו לעתיד לבוא, אלא שאז תהינה שתי תקופות. וזהו ביאור המדרשות החלוקות בענין לעתיד לבוא, דאמרו⁵⁸ עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ואמרו⁵⁹ העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתי'ה,

(58) ב"ב עה, א.

(59) ברכות יז, א.

(57) ע"ח שער א (שער עגולים ויושר) ענף ב. אצרות חיים ומבוא שערים בתחלתם.

== ביאורים במאמרי רבינו ==

- בהרגשת הטוב דנפש הבהמית, הוא דבר חדש לגמרי. מה-שאיין-כן כוחות הנעלמים והעצמיים שגם בדרגתם הם נמצאים בפועל.

כט "העלם העצמי"

בסעיף הבא מכונה "תענוג הבלתי מורגש". דהנה יש כמה סוגי תענוגים: א. תענוג מורכב - כוח התענוג של הנפש נהנה מדבר שחוץ לנפש המסב לו עונג. ב. תענוג הפשוט - העונג של הנפש מצד עצמה ללא סיבה מסוימת.

ובתענוג הפשוט גופא ב' דרגות: א. תענוג המורגש - האדם מאושר וטוב לו ללא כל סיבה, זהו גילוי הנפש. ב. תענוג הבלתי מורגש - שורש ומקור התענוג, שם העונג אינו מתבטא בשום דבר מורגש, אלא זוהי דרגת הנפש כפי שהיא לעצמה, באיזה סוג שהיא (חסד בעצם, או גבורה בעצם וכו'), וזה מוביל אחר כך שתענוגו בפועל יהיה בסוג זה.

וכן הוא גם באלוקות, ולעתיד לבוא גם דרגת שאינו מורגש תהיה בגילוי.

כח "שהרי בהמדריגות שלפני הצמצום היה אור זה גם מקודם בגילוי"

כשם שכוחות הנעלמים והעצמיים בדרגתם נמצאים ברמה מסוימת של גילוי, ואכ"מ. מה- שאין-כן הדרגה הב' אין זאת שהיא רק לא האירה קודם, אלא שהיא כלל לא בגדר של אור וגילוי.

ביתר הרחבה:

ישנם ב' אופני מציאות: א. 'אפשרי המציאות' - הימצאותו תלויה בכך שהוא נמצא בפועל. ב. 'מחויב המציאות' - הימצאותו לא תלויה בכך שהיא נתפסת בפועל בהשגה של מישוהו וכדו' (גילוי) [משל לדבר: תרגיל חיבור מתמטי, שהתוצאה אינה בגלל שמישהו הבין כך ונפשו נוטה לכך, אלא זו המציאות בעצם (כמובן שאין זה משל מכון, שכן את החיבור המתמטי עצמו בורא הקב"ה, וסוף סוף הוא קשור עם המציאות ואינו מחויב אמיתי, שכן הימצאותו היא משום ש'כך היא המציאות)]. וכך מעלותיו יתברך כפי שהם בעצם כלל לא נתפסו באיזה פועל. וזה שעל-ידי העבודה התחדש שהוא מתקבל ונתפס בדבר מסוים בפועל

וידוע הביאור⁶⁰, דב' מאמרים אלו הם בנוגע לזמנים שונים. בתחילה יהיה הגילוי דתענוג המורגש (סעודה), והוא הגילוי דאור אין סוף שהאיר גם קודם, ולאחר זה יהיה הגילוי דתענוג הבלתי מורגש², ועד גילוי העולם העצמי. ובכללות הוא החילוק⁶¹ בין ימות המשיח לתחיית המתים⁶². דאמרו רז"ל⁶³ דכל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים זולתך⁶⁴, ויש לומר שבימות המשיח יהיה הגילוי דאור אין סוף שהאיר בגילוי גם קודם הצמצום, ובעולם הבא (בתחיית המתים) יהיה הגילוי דבחינת עדן שעליו נאמר עין לא ראתה, העולם העצמי⁶⁵.

סיכום: לעתיד לבוא תהיינה שתי תקופות: ימות המשיח – גילוי אור אין-סוף. תחיית המתים – גילוי העולם העצמי.

ח) ועל פי זה יש לומר שבפרטיות הגילוי דימות המשיח תלוי במעשינו והגילוי דתחיית המתים תלוי בעבודתינו, כי כיון שהגורם שכר המצוה היא המצוה עצמה⁶⁶, הרי המצוה (העבודה) צריכה להיות מעין השכר (ההמשכה שנעשית על ידה). ולכן, המשכת הגילוי דאור אין סוף שהאיר גם מקודם נעשית ע"י היגיעה לגלות הטבע והנשמה שהיה גם מקודם, מעשינו. והמשכת הגילוי דהעולם העצמי, אור חדש, נעשית ע"י היגיעה שלמעלה מהטבע גם דנפש האלקית (שע"י זה נעשה אצלו ענין חדש שלא היה גם מצד נשמתו), עבודתינו.

סיכום: כיון שהעבודה צריכה להיות מעין השכר הנפעל על ידה, יש לומר שע"י "מעשינו" נפעל הגילוי של ימות המשיח, וע"י "עבודתנו" נפעל הגילוי החדש של תחיית המתים.

-
63 ברכות לד, ב. 64 ישעיה סד, ג. 65 המשך תרס"ו ע' יו"ד. ד"ה יחיינו מיומים תרצ"א פ"ג (סה"מ קונטרסים ח"א קמה, ב). 66 תניא רפ"ז. 67 ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. 68 ראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ז. 69 ראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. 70 ע"פ שמואל-ב יד, יד.	60 המשך תרס"ו ע' צז. שם ע' תקכ"ה. 61 אגרות-קודש לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ח"א ע' קט. וכן משמע ממ"ש בהמשך תרס"ו ע' יו"ד (והובא לקמן בפנים) שהגילוי דעדן יהיה בתח"מ. ולהעיר שבהמשך הנ"ל ע' קה מבואר באו"א. ואכ"מ. 62 להעיר גם מהמדובר כמ"פ (ראה "סיום הרמב"ם" יו"ד שבת תשמ"ז (תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' קל. ושי"ן)) דמ"ש הרמב"ם (הל' מלכים רפ"א) שבימות המשיח עולם כמנהגו נוהג, הוא בתקופה ראשונה, אבל בתקופה שנייה – תח"מ – יהיה חידוש במעשה בראשית שאז יהיה "יגד זאב עם כבש וגו'" בפועל ממש, ולא רק בדרך משל כפי שהוא בתקופה הראשונה. ויש לקשר זה עם מ"ש בפנים שבתח"מ יהיה גילוי אור וחי.
-

ט) וזהו והיה עקב תשמעון גו' תשמעון ודאי, שדבר ודאי הוא שתושלם הכוונה דנתאזה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁷⁶, בשני ענינים הנ"ל. הן הגילוי דאור אין סוף שהאיר גם קודם הצמצום (הגילוי דימות המשיח) והן הגילוי דהעלם העצמי (הגילוי דתחיית המתים). והגם שגילויים אלו תלויים במעשינו ועבודתינו והרשות נתונה לכל אדם⁷⁸, הנה על זה הובטחנו⁷⁹ שלא ידח ממנו נדח⁸⁰, וכל אחד ואחד מישראל ישלים את הכוונה במעשינו, היגיעה דתורה ומצוות יותר מהטבע דנפש הבהמית, וגם בעבודתינו, היגיעה בתורה ומצוות יותר גם מהטבע דנפש האלקית. וזהו והיה עקב תשמעון דעקב קאי (כנ"ל) על עקבתא דמשיחא, כי (נוסף אשר אז מתקיימת ההבטחה תשמעון ודאי) שלימות עבודתנו (הוספת ענין חדש גם לגבי נפש האלקית) הוא (בעיקר) ע"י הבירור דחושך הגלות ובפרט החושך דעקבתא דמשיחא. [ובפרט לפי מה שכתב הצמח צדק⁸¹ שוה"ה עקב הוא ענין וידו⁸² אוחזת בעקב עשו ומפרש (בפירוש הראשון) דקאי על עקב דעשו ממש]. וגם בצדיקים שחושך הגלות אינו מחשיך לגבם כל כך, ומכל שכן שאין בהם העבודה דהפיכת זדונות לזכיות, וגם העילוי שנעשה ע"י בירור וזיכוך נפש הבהמית אינו אצלם בתוקף כל כך (כי נפש הבהמית שלהם אינה בחומריות כל כך גם לפני העבודה), הרי ע"י הנסיונות, ובפרט ע"י המסירות נפש בפועל ממש, מתבררים הניצוצות גם שבג' קליפות הטמאות כנ"ל. ולאחרי שבכמה וכמה צדיקים היה גם העילוי דבירור הניצוצות שבג' קליפות הטמאות ע"י המסירות נפש שלהם, הנה עילוי זה נמשך גם לבניהם [וכמו שנאמר ושמר ה' אלקיך לך גו' אשר נשבע לאבותיך], כולל גם בנים אלו התלמידים⁷³ שלמדו תורתם, שלכן אין צריכים יותר לנסיונות, ומכל שכן למסירות נפש כפשוטה אלא למסירת הרצון⁷⁴, ויהיה אצלם ואצל כל בני ישראל "מעשינו ועבודתינו" מתוך מנוחה והרחבה כפשוטן ואמיתיים, בשמחה ובטוב לבב, ויקויים היעוד⁷⁵ והקיצו ורננו שוכני עפר ובעל ההילולא בתוכם, ונלך כולנו מהרה קוממיות לארצנו בביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן ממש.

סיכום: וזהו "והיה עקב תשמעון", ששני גילויים אלו יומשכו בודאי ע"י מעשינו ועבודתנו ("תשמעון" – ודאי), ושלימות עבודה זו היא דווקא ע"י בירור חושך הגלות ("עקב" – עקבתא דמשיחא), שאז נפעל ענין חדש.

(71) אוה"ת שם ע' תק. וראה שם ע' תקג.

(72) תולדות כה, כו.

(73) ספרי ופרש"י עה"פ ואתחנן ו, ז.

(74) ראה תו"א מקץ לו, ב. ובכ"מ.

(75) ישע"ה כו, יט.

סיכום כללי

סעיף א: "והיה עקב תשמעון" – ודאי תשמעון, ומבואר שקאי על עקבתא דמשיחא ש"סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן". "תשמעון ושמרתם ועשיתם" – הם מחשבה דיבור ומעשה, ועי"ז נמשך ברית חסד ושבעה, שהם המחשבה דבור ומעשה שלמעלה. ויתירה מזו, כיון שהעבודה ב"עקב" של הנשמה בעקבתא דמשיחא היא במסירות נפש, אזי במחשבה דיבור ומעשה דלמעלה ישנו גילוי העצמות.

סעיף ב: במדרש על הפסוק איתא, ששכר המצוות "בעקב (אחרית הימים) אני נותן לכם". והקשר של פירוש זה עם הפירוש האמור, שכן השכר לעתיד לבוא הוא גילוי העצמות, שכנ"ל בא ע"י העבודה במסירות נפש בעקבתא דמשיחא.

סעיף ג: ויובן בהקדים האמור בתניא שתכלית הגילוי לעתיד לבוא תלוי במעשינו ועבודתינו עתה. ומבואר, ש"מעשינו" זהו כפי הטבע וההרגל, ו"עבודתנו" זה יותר מטבעו והרגלו. ובעומק יותר, "מעשינו" זהו כפי טבע הנפש האלקית, ועבודתנו זהו יותר גם מטבע הנפש האלוקית.

סעיף ד: מעלת בעלי תשובה על צדיקים היא בשניים: א. מתגלה תוקף ההתקשרות של הנשמה עם הקב"ה. ב. ע"י הפיכת הזדונות לזכויות מיתוסף בהם עילוי חדש. וכן הוא בעילוי הנשמה ע"י ירידתה למטה: א. בהתלבשותה בגוף ובנפש הבהמית מתעוררים בה הכוחות הנעלמים והעצמיים. ב. ע"י בירור העולם נפעלת בו התחדשות שנעשה כלי לאלוקות, וכיון שהוא היפך טבעו, אין זה אלא מצד האלקות. ועל ידי זה נפעל בעבודת האדם תכלית הביטול, לא רק מצד מציאותו אלא מצד האלקות.

סעיף ה: ולפי האמור יש לבאר את מעלת מסירות נפש בפועל ממש דוקא, שאזי היא גם מצד הנפש הטבעית, שזהו התחדשות והיפך טבעה, וע"י שהיא מתבטלת ממצאותה נפעל ביטול גם בנפש האלוקית.

סעיף ו: גם בכוונת הירידה של הצמצום הראשון שני ענינים: א. הגילוי יהיה גם בעולמות. ב. יהיה גילוי חדש של העולם העצמי שלא היה קודם הצמצום.

סעיף ז: לעתיד לבוא תהיינה שתי תקופות: ימות המשיח – גילוי אור-אין-סוף. תחיית המתים – גילוי העולם עצמי.

סעיף ח: כיון שהעבודה צריכה להיות מעין השכר הנפעל על ידה, יש לומר שע"י "מעשינו" נפעל הגילוי של ימות המשיח, וע"י "עבודתנו" נפעל הגילוי החדש של תחיית המתים.

מילואים

לעבוד, היינו כשבא מצד כוח העצמות הרי זה קל.

2. בד"ה רני ושמחי תשכ"ז מבאר רבינו את דרגת הביטול המוחלט, שהתחדש על-ידי שהקב"ה "כפה עליהם הר כגיגית". ומביא משל לכך מהחילוק ההלכתי שישנו בין עבד עברי שמכר את עצמו, לעבד שמכרוהו בית-דין. מכרוהו בית-דין, הדין הוא שרבו מוסר לו שפחה כנענית, מה- שאין-כן במכר עצמו. הטעם לכך, מכרוהו בית-דין שיעבודו וביטולו לאדונו גדול יותר מאשר מכר עצמו. ומבאר רבינו טעם החילוק "כי המוכר עצמו הוא ברצונו, וכשמכרו אותו בית דין הוא על כרחו". כלומר, מכר עצמו שעבודו וביטולו מבוסס על ההחלטה שלו, הוא החליט להתבטל, מציאותו מעורבת בשעבוד. מה- שאין-כן מכרוהו בית-דין ששעבודו אינו מיוסד על עצמו, מציאותו אינה מעורבת בשעבוד. עיין שם.

אך במאמר זה עוסק בדרגת ביטול גבוהה יותר. שכן אפילו עבד שמכרוהו בית דין ביטולו קשור עם מציאותו, שהוא גנב ולא היה ביכולתו לשלם וכתוצאה מכך הפך להיות קניין כספו של אדונו, וזה עניינו. אך גם הוא יודה שאדם שאינו קניין כספו של האדון אינו מחויב לקיים הציווי. ואילו לפי המבואר כאן, אפילו העולם שעניינו דבר בפני עצמו, גם כן מקבל על עצמו עול המלך.

3. כאן הרבי מחלק ב' אופנים אלה לגבול ובלי גבול. בד"ה ויאמר לו יהונתן תשכ"ח (הערה 56) קורא לב' אופנים אלה בלי גבול ובלי גדר.

4. "אבינו מלכנו" בא מצד טבע בן ועבד שישנם ביהודי, לעומת "מלך העולם" הבא מצד זה שאין הגבלה לאחידותו יתברך. וכן "הוי' אלוקינו" מכון על אלוקי ישראל לעומת "הוי' אחד" המכוון כלפי העולם. וזהו מה שבפרט מסוים "הוי' אחד" ו"מלך העולם" נעלים יותר, מ"הוי' מאלוקינו" שהוא אלוקי ישראל (תורת מנחם הדרינים עמ' תל).

לביאור ג: בעומק יותר: לבוש הוא דבר הנפרד מהאדם שבא להסתיר על גופו או להגן עליו. וכך לבושי הנפש מורכבים מאותיות שהם דבר 'דומם' (ראה תו"א ד, א) ולא עניין 'נפשי' (והתוכן הנפשי העובר בהם, הוא דבר נוסף על עניינם העצמי), ולכן הם מהווים כיסוי והסתרה על הנפש. והראייה לכך, אדם יכול לחזור על משפט בשפה זרה בדיבורו או במחשבתו, אף שאינו מבינו כלל. כיון שאותיות המחשבה והדיבור הם דבר 'דומם' ולא עניין של שכל או רגש.

והנמשל: כשם שמחשבה (אותיות) לגבי השכל הינה דבר חדש (מה- שאין-כן דיבור לגבי מחשבה, שההבדל הוא רק בדקות האותיות), כך אצילות לגבי בריאה, הנה בריאה היא דבר חדש (וביצירה רק מצטייר החומר שבבריאה).

לביאור י"ב: אמנם בכוח 'נמנע הנמנעות' ניתן לפעול שגם תאוה חומרית בפועל תאהב את ה' (בחינת 'נושא הפכים'). אך דבר זה לא יבטא עילוי של אלוקות, שכן הנפש הבהמית נותרת אז מנגדת בפועל לאלוקות. אולם כאן מדובר על ענין שונה, שמצידה אמור להיות שתאהב חומריות (נטייה), ובפועל היא אוהבת אלוקות. שכן במאמר זה עוסק במעלה המבטאת את כח הבלי גבול כדלקמן. ונמנע הנמנעות הרי איננו הסבר.

לביאור יד: 1. - זה שהכוח הבלי גבול יכול לחדש, אינו הופך את הפעולה לשייכת לזה מקודם. שכן גדרי הדבר מצד עצמו, הינם הפכיים. כשנדפסה השיחה (לקו"ש ח"ו פרשת שמות) בה מבואר שדירה בתחתונים הינה חידוש ע"ד יש מאין, אמר הרבי שקודם העבודה אין לדבר אפשרות, אך לאחר שמתחילים לעבוד זה נהיה מאוד קל.

הביאור: מצד העולם אין כל שייכות לזה, גדרי העולם הפוכים מאלוקות, הדירה באה בדרך התחדשות מוחלטת מפני שהעליון אינו מוגדר. לכן בלי עבודה הרי לדבר אין שייכות. כשמתחילים

החזקת מכון 'ביאורים במאמרי רבינו'

מוקדשת לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
על-ידי ועד ידידי המכון

הרב לייבל ומשפחתו שיחיו בוימגארטען
ר' שמואל הכהן ומשפחתו שיחיו אייזנברג

קובץ זה נדפס לעילוי נשמת

מרת שרה נחמה

בת ר' מרדכי אברהם ישעי' ע"ה

בוימגארטען

שלוחת המלך בשכונת כאן צוה ה' את הברכה
ביתה היה פתוח לכל הנצרכים במסירות ובאהבה
זכתה לקרב רבים לאביהם שבשמים

נלב"ע ביום עש"ק ר"ח מנחם-אב ה'תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה

•

קובץ זה נדפס לעילוי נשמת

מרת אסתר מאטיל ב"ר מאיר יוחנן ע"ה

נלב"ע כ"ד אדר ה'תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה

נדפס על-ידי משפחתה שיחיו

•

קובץ זה נדפס לזכות

הרב אלימלך שרגא וזוגתו מרת חיה מושקא

הרב **צבי** וזוגתו מרת **עטקא**

הרב **מענדל** וזוגתו מרת **פערל**

שיחיו

רייטשיק

להצלחה רבה ומופלגה

בגשמיות וברוחניות